
Archivy hovoří i po letech

Archivy hovoří i po letech

LIDOVÉ NOVINY

15.1.2009, rubrika: Kultura, strana: 18, autor: MARTA ŠVAGROVÁ
Oběť Jana Palacha - Výročí upálení reflektují výstavy i pořady

Především za materiál k přemýšlení a možná i výzvu k celonárodní diskusi považuje dokumentaristka Kristina Vlachová svůj film Poselství Jana Palacha.

PRAHA Na dnešní večer zařadila ČT 2 hodinový dokument o smrti Jana Palacha. Ještě před jeho uvedením zaznamenala autorka i Česká televize vzrušené reakce. Dokonce výhrušné dopisy a výzvy, aby se dokument nevysílal. To vše zejména proto, že ve filmu je zařazen rozhovor lékařky s Janem Palachem na smrtelném loži. V něm se psychiatryně doktorka Kmuničková snaží získat od Jana Palacha informace o možných dalších „pochodních“. Velmi citlivý materiál naléhavého vyptávání lékařky, k níž zřejmě umírající Palach získal důvěru, doprovázejí i emotivní záběry z nemocničního pokoje, o jejichž autorství se rovněž už vyskytly různé domněnky a na nichž je Jan Palach těžko identifikovatelný.

I současná výpověď lékařky po letech vzbuzuje otázky. Možný spor o to, zda měla dokumentaristka, respektive Česká televize zveřejnit celý rozhovor, je však bezpředmětný už proto, že jeho vyčištěný zvukový záznam vyšel na dvojbalbu Radioservisu Srpen 68 a je volně k dostání.

Zdálo by se, že po čtyřiceti letech a z toho dvaceti svobodných, už nemůže být mnoho neznámého v kauze natolik zásadní, jako byl sebevražedný čin studenta Jana Palacha. Přesto archivy stále ještě vydávají nová nebo dosud nezveřejněná svědectví. Naštěstí Palachův čin dokázal například při Palachově týdnu po tolika letech vyburcovat Čechy z letargie, a tak odpověď na základní otázku, kterou si někteří aktéři spolu s autorkou dokumentu kladou, totiž nebyli Janův hrdinský čin zbytečnou obětí, je zřejmá. „Všichni se ptají, proč to vlastně Jan Palach udělal, jestli ta sebeoběť nebyla zbytečná,“ říká Kristina Vlachová a doufá, že i na základě jejího filmu se nad Palachovým postojem zamyslí i další, nepamětnické generace.

Kristina Vlachová, v době Palachova upálení pětadvacetiletá, připouští, že smrt Jana Palacha pro ni byla zcela zásadním zážitkem. Vyznává, že všechny své další činy poměřovala v životě Palachovým skutkem. Sbírala materiál už od roku 1969, dlouho hledala další neznámé informace v archivech.

Jak sama potvrzuje, z nových objevů ji zaujal zejména nález historika Petra Blažka prvního konceptu (v sešitě s přednáškami) Palachova dopisu na rozloučenou, ve kterém žádal okamžité zrušení cenzury a zákazu nelegální tiskoviny Zprávy a uvažoval také o možnosti obsazení rozhlasu studenty. Zejména žádal odvolání Štrougala, Biřáka, Indry, Jakeše, Koldera, Pillera a dalších výtečníků tehdejší politické scény. „Je to důkaz, že Palach nebyl žádným nezralým chlapcem, naopak byl schopen politického myšlení a jeho čin nebyl naivně dětinský, jak se někdy uvádělo,“ říká dokumentaristka. Autorka vhodně kombinuje známé záběry a svědectví se svědectvími nově vyhledanými, objevenými a zasazenými do nových souvislostí. Cituje náhodné svědky na Václavském náměstí, rodinu i přátele Jana Palacha, připomíná atmosféru, jež se v napjatých dnech mezi sebevraždou a pohřbem stále vyhrcovala.

Z mnoha náznaků i přímých svědectví je možné i nyní po čtyřiceti letech doložit, jak velmi byla tehdejší československá společnost prošívaná bezpečnostními složkami, jak tento mor zasahoval i mezi studenty...

Ve filmu se například cituje sdělení z 12. února 1969 poslané na tehdejší hlavní správu StB, v němž se praví kromě jiného: „Při objasňování smrti Jana Palacha nelze vyloučit, že na jeho rozhodnutí spáchat sebevraždu mají účast další osoby, zejména z řad studentského hnutí, které mají vztah na radikální křídlo studentské mládeže v NSR. V daném případě se jedná hlavně o některé členy studentských spolků FF UK Praha, soustředěných kolem Luboše Holečka a

Evy Bednárikové. (...) Při objasňování účasti těchto dalších osob na smrti J. Palacha by jako pomoc při vyšetřování přispělo, kdyby přátelé z NDR mohli vyslat do ČSSR svého tajného spolupracovníka, který v současné době působí ve studentském hnutí v NSR.“

Jak archiv dokládá, Eva Bednáriková byla kamarádka Palachovy přítelkyně Heleny Zahradníkové (její tklivé vyznání lásky k Janu Palachovi a poprvé i její mladičkou tvář dokument uvádí). Jak z archivních dokumentů vyplynulo, v roce 1965 byla Bednáriková vyšetřována StB kvůli pašování zboží z NSR, a dokonce nějaký čas strávila ve vazbě. V roce 1969 a pak i nadále se se svým vyšetřovatelem stýkala...

Další pozoruhodnou věcí, na kterou Kristina Vlachová upozorňuje, je dopis, který Dubčekovi a Černíkovi poslali 23. ledna 1969 Brežněv a Kosygin: „Nyní se protisocialistické kruhy připravují k využití pohřbu Jana Palacha. Nebudou-li podniknuta aktivní rozhodná opatření, události se mohou vymknout kontrole strany a vlády.“

Dokument se vysílá dnes ve 20 hodin na ČT 2.

Palach nebyl žádným nezralým chlapcem, naopak byl schopen politického myšlení a jeho čin nebyl naivně dětinský

Bude lékařka opět žalovat ČT? Psychiatryně Zdeňka Kmuníčková zvažuje žalobu na ČT za použití svého rozhovoru s Palachem v dokumentu. Veřejnost prý nemůže pochopit pravý smysl dialogu mezi lékařem a trpícím. Říká, že jí hlavně šlo o informace o dalších „živých pochodních“, aby se zabránilo obětem. Rozhovor je podle ní vytržen z kontextu a odmítá tvrzení, že nebyla k Palachovi šetrná. Kmuníčková už vyhrála jeden soudní spor s televizí, jež naznačila, že Palacha natáčela pro potřeby StB. ČT musela zaplatit 400 000 korun.